

14. Винберг А.И. *Доказательственное значение фотоснимков и специальных видов копий*. В: Советская криминалистика на службе следствия. Вып. 6. Москва, 1955.

15. Mircea I. *Criminalistica*. Iași, 1992.

16. Stancu E. *Tratat de Criminalistică*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, 2002.

17. Doraș S. *Criminalistica*. Chișinău, 2011.

18. Белкин Р.С. *Криминалистическая энциклопедия*. Москва, 1997.

19. Ищенко Е.П., Образцов В.Я. *Криминалистика*. Москва, 2005.

20. Ищенко Е.П., Топорков А.А. *Криминалистика*. Учебник. Москва, 2005.

21. *Криминалистика*. Под ред. В.А. Образцова. Москва, 1997.

22. *Сборник Законов Российской Федерации*. 1995, № 8.

23. *Сборник Законов Российской Федерации*. 1995, № 1.

24. *Рабочая книга социолога*. Москва, 1977.

FUNDAMENTUL JURIDIC AL RĂSPUNDERII PRESUPUSULUI MANDANT PE TEMEIUL MANDATULUI APARENT

Viorel STEGĂRESCU,
doctor în drept;
Tudor PAȘCANEANU,
doctor în drept

RÉSUMÉ

Dans les systèmes de droit modernes la responsabilité du prétendu mandant sur le fondement du mandat apparent n'est pas engagée sur les mêmes raisons. Il est nécessaire d'étudier les mécanismes juridiques avancés par les théoriciens du droit et de retenir les motifs qui justifient l'application de la théorie du mandat apparent.

REZUMAT

În sistemele de drept moderne, răspunderea presupusului mandant pe temeiul mandatului aparent nu este angajată pe aceleași fundamente juridice. Este necesar să studiem mecanismele juridice propuse de teoreticienii dreptului și să reținem rațiunile care justifică aplicarea teoriei mandatului aparent.

În sistemul *common law* și în cel continental, răspunderea presupusului mandant este angajată pe temeiuri diferite.

A) *Soluția pe care o oferă dreptul american și cel britanic*

În doctrina americană se susține: „Instituția juridică a mandatului permite în mod obișnuit unui mandatar să angajeze mandantul său numai dacă mandatarul are putere să acționeze astfel. Puterea se prezintă sub două forme principale: puterea reală și puterea aparentă. Fiecare se întemeiază pe consimțământul manifestat al mandantului (...) Pentru puterea reală, acest consimțământ este comunicat mandatarului; pentru puterea aparentă, este comunicat terțului” [1]. Prin urmare, în sistemul *common*

law, răspunderea mandantului pe temeiul mandatului aparent are la origine existența unui contract [2], care se încheie între mandant și terț prin comportamentul manifestat de cel dintâi față de cel din urmă.

Potrivit acestui punct de vedere, mandatul aparent există atunci când presupusul mandant a prezentat terților o persoană ca fiind mandatarul său, deși nu a fost încheiat nici un contract de mandat, sau atunci când o persoană se prezintă în calitate de mandatar în lipsa împuternicirii, iar presupusul mandant având cunoștința de această reprezentare, permite ca ea să continue, fără să ia măsuri pentru a o împiedica. Ulterior, presupusul mandant, în cadrul

unor acțiuni judiciare, probează în fața instanței lipsa raportului juridic de mandat și cere desființarea actelor juridice încheiate în numele său de mandatarul aparent. Asemenea acțiuni sînt însă respinse de judecători [3].

Această orientare doctrinară este contrazisă de legislația americană. Articolul 4-405 din Codul comercial uniform al SUA permite unei bănci să efectueze operațiuni bancare în numele și pe seama clientului pînă la momentul în care banca este notificată despre moartea clientului sau i se comunică hotărîrea prin care clientul a fost declarat incapabil. Apoi, articolul 705 (c) din *California General Corporation Law* prevede: „«Proxy»” [4] nu este revocat prin moartea sau incapacitatea acționarului, afară de cazul în care, înainte ca votul să fie numărat, o notificare scrisă a decesului sau a incapacității este primită de societatea pe acțiuni” [5].

În situațiile prezentate mai sus nu se poate forma vreun contract, fiindcă nu există nici un comportament din partea mandantului prin care să comunice terțului consimțămîntul său. Din momentul în care mandantul a decedat, acesta nu poate să dea acordul său, iar dacă este declarat incapabil, consimțămîntul său nu este valabil din punct de vedere juridic.

În ipoteza prevăzută de art. 705 (c) din *California General Corporation Law*, contractul de mandat există din momentul în care s-a realizat acordul de voințe între acțio-

nar și „proxy” pînă la data decesului mandantului [6], iar mandatul aparent există de la evenimentul arătat mai sus pînă la momentul în care o notificare scrisă a decesului este primită de societatea pe acțiuni. În acest caz, nu este posibil să se încheie vreun contract între terț și mandant, fiindcă acesta din urmă nu putea să exteriorizeze voința sa către terț (societate), pentru a comunica limitele împuternicirii mandatarului.

Constatăm că răspunderea presupusului mandant nu poate fi justificată pe temei contractual, deoarece mandatul aparent poate să existe în lipsa oricărui comportament din partea sa.

B) Soluțiile existente în dreptul francez și în cel român

În dreptul francez și în cel român, inițial majoritatea doctrinei [7] și a jurisprudenței a susținut că presupusul mandant este angajat pe temeiul răspunderii civile delictuale. S-a considerat că actele juridice încheiate de mandatarul aparent sînt opozabile mandantului, ori de câte ori acesta, prin comportamentul său culpabil, creează aparența unei reprezentări; cea mai bună reparație a prejudiciului cauzat terților constă în a-l obliga pe mandant față de ei, ca și cum mandatul a fost real. Angajarea mandantului pe temeiul răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie (1382-1383 C. civ. francez) presupune dovedirea unei culpe în sarcina sa.

Mandantul a fost considerat în culpă atunci cînd a permis chiri-

așului să apară față de furnizori în calitate de gerant al fondului său de comerț [8], nu l-a supravegheat pe directorul său și acesta a încheiat acte juridice care exced limitele puterilor atribuite [9], nu a comunicat terțelor persoane revocarea contractului de mandat [10], a dat o procură cu un conținut echivoc și confuz [11], a semnat o procură în alb de care mandatarul a abuzat, atribuindu-și puteri fanteziste [12].

Considerăm că acest punct de vedere este criticabil. Există situații în care credința legitimă a terțului se formează în lipsa oricărei culpe susceptibile de a fi imputată mandantului. De pildă, art. 2003 C. civ. francez prevede că mandatul încetează prin moartea, incapacitatea sau falimentul mandantului. Ne întrebăm: ce delict săvârșește mandantul atunci cînd decedează și prin aceasta provoacă existența mandatului aparent? Care este culpa mandantului în situația în care acesta devine insolubil din cauze de forță majoră [13], iar contractul de mandat este desființat din acest motiv?

O parte din doctrinarii francezi susțin, în prezent, că mandatul aparent este un cvasicontract. S-a precizat că mecanismul mandatului aparent corespunde în mod perfect celui al unui cvasicontract: deși nu există un acord de voințe între presupusul mandant și mandatarul aparent, cel dintîi este obligat pe temei contractual. „De altfel, mandantul aparent, ținut să execute contractul pe seama sa, se

găsește în aceeași situație ca și, în cazul gestiunii de afaceri, geratul, constrâns să respecte angajamentele luate în numele său” [14].

Această opinie este discutabilă. În literatura noastră juridică au fost exprimate critici întemeiate la adresa noțiunii de cvasicontract. Lipsa de precizie a acestei noțiuni împiedică întrebuintarea ei din punct de vedere teoretic și practic [15].

Este greșit să se afirme că presupusul mandant se găsește în aceeași situație ca și geratul. Aceasta deoarece geratul este întotdeauna străin de actele de gestiune pe care gerantul le săvârșește în interesul lui. Din contra, presupusul mandant, în cele mai multe cazuri, contribuie el însuși la crearea stării de aparență. De asemenea, răspunderea geratului este angajată în lipsa consimțământului său, numai dacă actele juridice încheiate de gerant îi sunt utile. În cazul mandatului aparent, răspunderea presupusului mandant este angajată indiferent dacă actele juridice încheiate de mandatarul aparent sînt sau nu sînt utile. Prin urmare, este necesar să căutăm o altă sursă a răspunderii presupusului mandante.

C) *Opinia pe care o considerăm judicioasă*

Curtea de Casație franceză, printr-o hotărîre de principiu, a stabilit că: „mandantul poate fi angajat pe fundamentul unui mandat aparent chiar în absența unei culpe susceptibile de a-i fi reproșată, dacă credința terților cu privire la

întinderea puterilor mandatarului este legitimă” [16].

Doctrina franceză [17] și cea română [18], ținînd seama de direcția stabilită de casația franceză, afirmă că aparența este o sursă de obligații pentru mandant, independent de orice referire la răspunderea delictuală. Existența acestui izvor de obligații este justificată de necesitatea de a asigura securitatea și rapiditatea tranzacțiilor [19].

Această orientare este temeinică deoarece afacerile comerciale, atît cele interne, cît și cele internaționale, sînt conduse în majoritatea cazurilor prin mandatari și atît cumpărătorii, cît și vînzătorii au nevoie de încredere, în sensul că ei se pot baza în siguranță pe puterile aparente ale unui agent comercial care se află în posesia bunurilor și încheie acte juridice în mod obișnuit cu respectarea uzanțelor profesiei sale.

În materia societăților comerciale, terții, în majoritatea cazurilor, sînt scutiți să consulte Registrul comerțului și Monitorul Oficial pentru a afla obiectul de activitate al societății. Este suficient ca ei, din propriile constatări (din rapoartele pe care le-au avut anterior cu societatea), să cunoască cursul operațiunilor obișnuite comerțului pe care îl exercită societatea. Întemeindu-se pe aceste informații, terții pot să încheie în siguranță orice tranzacție cu administratorul societății care se încadrează în sfera actelor obișnuite ale societății.

Referințe bibliografice

1. T. Bowers, J. P. Mallor, A. J. Barnes, M. J. Phillips, A. Longvardt, *Law of Commercial Transactions & Business Associations, Concepts and cases*, Chicago: Ed. IRWIN, 1995, p. 584.
2. D. Davidson, B. Knowles, L. Forsythe, R. Jespersen, *op. cit.*, pp. 671-679; R. Goode, *Business Law, Principles and cases*, fourth edition, Belmont: Wadworth Publishing Company; 1993, pp. 170-176.
3. *City of Delta Junction v. Mack Trucks, Inc.*, 670 P.2d 1128 (Alaska, 1983), prezentată de A. L. Burt, H. F. Karla, *Business law and the legal environment*, third edition, Boston: Ed. Allyn and Bacon, 1989, pp. 776-778.
4. Nu există un corespondent în dreptul român al acestui cuvînt. ”Proxy” este persoana care a primit împuternicire din partea unui acționar să voteze în numele și pe seama lui la adunarea anuală a societății pe acțiuni.
5. Dispoziții asemănătoare există și în art. 7.22 (e) din *Revised Model Business Corporation Law*, art. 609 (c) din *New York Business Corporation Law*.
6. În dreptul american, contractul de mandat încetează la momentul în care mandantul decedează sau este declarat incapabil.
7. Jean-Ch Laurent, *L'apparence dans le problème des qualifications juridiques*, thèse, Caen: Impr. Caennaise, 1931, pp. 250-259 ; M. Planiol, G. Ripert par A. Ronast, R. Savatier, J. Lepargneur, A. Besson, *Traité pratique de droit civil français*, 2e édition, t. XI, Paris, 1954, p. 950 și urm.; Tr. Ionașcu, *Ideea de aparență și rolul său în dreptul civil modern*, București: Ed. cursurilor litografiate, 1943, p. 924, 938 și urm.; D. Cosma, *Teoria*

generală a actului juridic civil, București: Ed. Științifică, 1969, p. 90.

8. Trib. Com. Hâvre, sent. din 17 ianuarie 1927, în „Pandectele Române”, 1928, III, p. 88.

9. Cass. ch. des Req., 14 janv. 1920, în „Pandectele Române” 1922, III, p. 50.

10. Cass. 1re ch. civ, 27 nov. 1929, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz”, 1930, p. 65.

11. C. A. de Paris, 1re ch. Civ., 11 janv. 1928, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz”, 1928, p. 279 și urm.; Cass. 1re ch. civ, 7 janv. 1936, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz”, 1936, p. 82 și urm.

12. Cass. ch. civ., 29 déc. 1890, „Recueil périodique et critique mensuel Dalloz” 1891.1.464, prezentată de H. P. de Vries, *op. cit.*, p. 372.

13. Jurisprudența franceză a considerat că presupusul mandant nu este în culpă în următoarele spețe: Req., 21 mars 1910, S.1913.1.297, citată de H. Mazeaud, *La maxime “Error communis facit jus”*, în „Revue trimestrielle de droit civil”, 1924, nota 2, p. 957; Cass. Ass. Plén. civ., 13 déc. 1962, Banque canadiene nationale c/ Directeur général des impôts, în „Recueil Dalloz”, 1963, jur., cu notă de J. Calais-Auloy, pp. 277-279.

14. Ph. Tourneau, L. Cadiet, *Droit de responsabilité et des contrats*, Dalloz, 2000, p. 728. În acest sens, a se vedea A. Bénabent, *Droit civil Les obligations*, 9e édition, LGDJ, 2003, p. 331 și urm., 177; A. Batteur, *Le mandat apparent en droit privé*, thèse, Caen, 1989, n° 837, prezentată de Pierre-Yves Gautier în „Revue trimestrielle de droit civil”, nr. 1/1991, p. 243.

15. L. Pop, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, București: Ed. Lumina Lex, 2000, p. 27; C.

Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediția a III-a, București: Ed. All Beck, 2000, p. 14 și urm.

16. Cass., Ass. Plén. civ., 13 déc. 1962, Banque canadiene nationale c/ Directeur général des impôts, în „Recueil Dalloz” 1963, jur., p. 277. Acest punct de vedere a fost preluat în parte de Curtea de Casație belgiană, care a dispus că: „mandantul poate fi angajat pe fundamentul unui mandat aparent, nu numai în cazul în care a creat în mod culpabil starea de aparență, dar și, deopotrivă, în absența unei culpe susceptibile de a-i fi reproșată, dacă credința terților cu privire la întinderea puterilor mandatarului este legitimă” (C. Cas. belgiană, dec. din 20 iunie 1988, cu notă de L. Simont, în „Revue critique de jurisprudence Belge”, nr. 4/2001, p. 540). Observăm că instanța belgiană a adoptat o poziție dualistă. Ea permite angajarea răspunderii mandantului pe teme delictual, iar în absența unei culpe, pe fundamentul credinței legitime a terților contractanți. Această decizie a fost urmată de o jurisprudență bogată.

17. G. Cornu, notă la Cass. 1re ch. civ, 29 avr. 1969, în „Revue trimestrielle de droit civil”, nr. 4/1969, p. 805; A. Weill, F. Terré, *Droit civil. Les obligations*, 4e édition, Dalloz, 1986, p. 78; F. Collart Dutilleul, Ph. Delebeque, *Contrats civils et commerciaux*, 7e édition, Dalloz, 2004, p. 562.

18. D. Ghișoiu, *Obligațiile mandatarului în contractul de mandat comercial*, în „Revista de drept comercial”, nr. 7-8/2000, p. 187; R. P. Vonica, *Drept civil. Partea generală*, București: Ed. Lumina Lex, 2001, p. 272.

19. I. L. Georgescu, vol. I, *op. cit.*, p. 620; R. Munteanu, *Contracte de intermediere în comerțul exterior al României*, București: Ed. Academi-

ei, 1984, p. 38; F. Terré, P. Simler, Y. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, 5e édition, Dalloz, 1998, p. 138; G. Ripert, R. Roblot, *Traité de droit commercial*, par M. Germain, L. Vogel, t. I, 17e édition, LGDJ, 1998, p. 44.